

Nr 144.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1930 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av nya lokaler för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning m. m. jämte en i ämnet väckt motion. (2:dra avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 38 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående beredande av lokalutrymmen för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning, för ändamålet för nämnda budgetår beräkna ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 14 mars 1930 dagtecknad proposition, nr 244, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att ett å till ärendet hörande »relationsritningar över kasern-etablissemang för kungl. livregementets dragoner, situationsplan» med rätt utmärkt område av i runt tal 25,200 kvadratmeter av förutvarande livregementets dragoners kasernområde jämte därå befintliga byggnader må reserveras för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning,

dels ock för iordningställande för nämnda avdelnings och museums räkning av vissa å berörda område befintliga byggnader i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i utlåtande den 23 januari 1930 framlagt förslag ävensom för bestridande av kostnaderna för flyttning av museets samlingar till de nya lokalerna m. m. för budgetåret 1930/1931 under åttonde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag å 100,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sist omnämnda statsrådsprotokoll.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *V. Rydén* väckt motion, nr 321, vari hemställts, att riksdagen måtte

dels medgiva, att ett å till ärendet hörande »relationsritningar över kasern-etablissemang för kungl. livregementets dragoner, situationsplan» med rätt utmärkt område av i runt tal 25,200 kvadratmeter av förutvarande livregementets dragoners kasernområde jämte därå befintliga byggnader må reserveras för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning,

dels ock för påbörjande av iordningställandet av lokaler för avdelningen enligt i huvudsak det av byggnadsstyrelsen den 27 november 1929 framlagda förslaget samt förflyttning till de nya lokalerna av avdelningens samlingar m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

Därest sistnämnda yrkande icke skulle vinna bifall, har i motionen yrkats, att riksdagen måtte för iordningställande av lokaler för avdelningen i fråga m. m. i huvudsaklig anslutning till den av avdelningens föreståndare den 12 februari 1930 uppgjorda planen bevilja ett anslag av 1,050,000 kronor samt därav för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 100,000 kronor.

Beträffande de av motionären till stöd för hans framställning andragna skälen får utskottet hänvisa till motionen.

Riksmuseets etnografiska avdelnings byggnadsfråga har varit aktuell under en lång följd av år. Under senare år hava sålunda åtskilliga förslag varit uppe beträffande den lämpligaste platsen för ett blivande etnografiskt museum, nämligen dels i samband med naturhistoriska riksmuseets övriga avdelningar vid Frescati — varest för övrigt fortfarande ett område finnes reserverat för den etnografiska avdelningen — dels den s. k. Rosendalsplatån å södra Djurgården, dels vissa delar av f. d. positionsartilleriregementets kasernområde, dels delar av f. d. livregementets dragoners kasernområde, dels en tomt vid Valhallavägen mitt emot patentverket, dels en tomt å Ladugårdsgårde mitt emot Karlaplan, dels parken omedelbart sydost om Göta livgardes kasern, belägen intill Strandvägen och mitt emot Nobelparken, dels ock tomten i fonden av Karlaplan, omfattande kvarteren Fältöversten och Fältväbeln.

På senaste tid har emellertid denna byggnadsfråga erhållit särskild aktualitet.

I skrivelse den 27 september 1928 gjorde byggnadsstyrelsen sålunda gällande, att förhyrningen för statsverkets räkning av lokaler inom den s. k. auditoriebyggnaden i Stockholm borde upphöra med hyrestidens utgång den 1 april 1932, vid vilken tidpunkt alltså andra lokaler borde finnas tillgängliga för mottagande av de i auditorium förlagda institutionerna. Denna lokalfråga borde enligt byggnadsstyrelsens förmenande lösas genom utnyttjande av kro-

nans tomter nr 8 och 9 i kvarteret Grönlandet södra, därvid de nuvarande byggnaderna borde ersättas med en ny ämbetsbyggnad. Förutsättning för realiserandet av detta byggnadsföretag vore emellertid, att andra lokaler kunde beredas de av etnografiska avdelningens samlingar, som funnes förvarade i de å sagda tomter uppförda byggnaderna. En möjlig och lämplig utväg till lösandet av etnografiska museets lokalfråga vore att för museet anordnades lokaler inom positionsartilleriregementets förra kasernetablisserment i de delar därav, som icke berördes av statens historiska museums ifrågasatta förläggning till etablissermentet. Byggnadsstyrelsen hemställde därför om anvisande av medel ej blott till ritningar till den ifrågasatta ämbetsverksbyggnaden utan även för verkställande av utredning rörande beredande av lokaler för etnografiska museets samlingar. Sedan 1929 års riksdag anvisat ett extra reservationsanslag av 25,000 kronor för utförande av de föreslagna utredningarna, ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 3 maj 1929 anslaget till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål. Med skrivelse den 27 november 1929 framlade härefter byggnadsstyrelsen resultatet av sin utredning rörande beredande av nya lokaler för etnografiska museet.

Detta förslag innebar, att etnografiska avdelningen borde förläggas till f. d. livregementets dragoners kasernområde. Detta område kunde lämpligen uppdelas i tre delar, nämligen den västra delen, omfattande tre stallbyggnader, exercis- och ridhus samt ett fordonsförråd, förlagda kring en rymlig gårdsplan, det mellersta området, upptagande tre kasernbyggnader med sjukhusbyggnad, sjukstall samt köks- och matsalsbyggnad, samt det östra området med kanslibyggnad, varjämte till kasernområdet vidare hörde ett område utmed Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen. Vart och ett av de tre förstnämnda områdena vore ägnat att bilda ett fullständigt byggnadskomplex för skilda ändamål. Det västra hade tidigare avsetts för ett tekniskt-industriellt museum, och det östra, som erbjöde goda byggnadsplatser, skulle väl ägna sig till uppförande av olika slag av institutionsbyggnader, anslutande sig till den nuvarande kanslibyggnaden. Det mellersta området, omfattande omkring 21,000 kvadratmeter, föresloges nu av byggnadsstyrelsen till upplåtelse för det etnografiska museet, under det att området närmast vattnet föresloges skola reserveras såsom park. Byggnadsstyrelsen har vidare framhållit, att styrelsen — under vidhållande av sin i utlåtande den 19 januari 1928 angivna, principiella ståndpunkt, att permanent markupplåtelse från här ifrågavarande kasernområde icke borde äga rum, innan stadsplan fastställts över ifrågavarande del av norra Djurgården — dock ansett sig kunna tillstyrka den ifrågasatta markupplåtelsen, även om denna måste anses hava permanent karaktär. Styrelsen anför härom, att styrelsen icke kunde undgå att taga hänsyn till att de å området befintliga byggnaderna på detta sätt funne en lämplig användning, varjämte utan tvivel en blivande stadsplan torde kunna utan svårighet anslutas till dessa byggnader.

Etnografiska avdelningen disponerar för närvarande 1,719 kvadratmeters utrymme och en vaktmästarbostad i huset Vallingatan nr 1, 580 kvadratmeter i huset Vallingatan 2 samt 230 kvadratmeter och en vaktmästarbostad i kronans egendom Västra Trädgårdsgatan nr 10, eller förutom de båda vaktmästarbostäderna, tillhoppa 2,529 kvadratmeter, därav 509 kvadratmeter nyttjas såsom utställningslokaler, 305 kvadratmeter som arbetslokaler och 1,715 kvadratmeter som magasinsutrymmen. Härutöver äro vissa magasinslådor samt skrymmande föremål förvarade på vinden i det s. k. kronprinsens stall, på naturhistoriska riksmuseets (mineralogiska avdelningen) vind och i Observatorielunden härstädes, varjämte vissa föremål äro utställda i Göteborgs museum, upptagande omkring 150 kvadratmeters golvyta. I särskild förteckning har föreståndaren uppgivit det omedelbara behovet av lokalutrymme till sammanlagt 6,675 kvadratmeter förutom två vaktmästarbostäder och bostad för eldare, vartill skulle erfordras 400 kvadratmeter för doktor Sven Hedins under 1930 väntade samlingar. Härjämte skulle för framtiden erfordras ytterligare 4,500 kvadratmeter.

Byggnadsstyrelsens förslag av den 27 november 1929 innebär i huvudsak följande. Med hänsyn till det stora behovet av magasinlokaler, skulle en av kasernerna, nr III å en utredningen bifogad situationsplan, användas uteslutande för detta ändamål. Denna byggnad skulle endast förses med värmeledning men i övrigt kunna användas i befintligt skick. De båda övriga kasernerna skulle iordningställas för de museisamlingar, som borde göras tillgängliga för allmänheten. Byggnaderna läte sig väl apteras för detta ändamål. Vindarna borde begagnas såsom magasin, varför taken borde värmeisoleras. Det förutvarande sjukhuset skulle inredas med arbetsrum och förses med värmeledning. Det utanför området föreslagna gränser belägna sjukstallet skulle förses med en större ingång och avses att användas till förvaring av skrymmande föremål, såsom båtar m. m. Den gamla köksbyggnaden, som vore av sten, skulle anordnas såsom värmecentral, vilken tilltoges så, att den bleve tillräcklig även vid en framtida utvidgning av museilokalerna. I denna byggnad finnes en bostad om två rum och kök, som skulle användas för maskinist. Två bostadslägenheter i den kasernbyggnad, vilken avsåges till magasin, skulle bibehållas för museets två vaktmästare. Enligt detta förslag skulle etnografiska museet komma att disponera 2,600 kvadratmeter utställningslokaler, 2,025 kvadratmeter magasinlokaler och 275 kvadratmeter arbetslokaler, eller sammanlagt 4,900 kvadratmeter förutom erforderliga bostadslägenheter. Kostnaderna för genomförandet av detta förslag hava av styrelsen beräknats komma att uppgå till 480,000 kronor. Till dessa kostnader komma emellertid 15,000 kronor för samlingarnas flyttning samt kostnader för montrar och andra uppställningsanordningar inom de nya lokalerna, beräknade till 146,000 kronor.

För tillgodoseendet av avdelningens ytterligare utrymmesbehov har bygg-

nadsstyrelsen tänkt sig två utbyggnadsstadier, närmare angivna å situationsplanen.

Det nästa eller andra utbyggnadsstadiet skulle sålunda avse uppförandet av förbindelsegångar, A, mellan kasernen I och de båda övriga kasernerna, så att dessa tre kaserner komma att bilda en sammanhängande byggnad. Härtill kommer ombyggnad av den nu till magasinssändamål avsedda kasernen III till utställningslokaler, uppförande av en ny magasinsbyggnad, B, påbyggnad av kasernen I med en våning, anordnande därstädes av en ny trappa m. m., samt vidtagande av vissa ändringsarbeten i kasernen II.

Efter utförandet av andra utbyggnadsstadiet, vars genomförande beräknats draga en kostnad av 890,000 kronor, skulle finnas disponibla, förutom bostadsutrymmen, tillhoppa 7,375 kvadratmeter, därav 4,800 kvadratmeter utställningslokaler, 2,300 kvadratmeter magasinsslokaler och 275 kvadratmeter tjänstelokaler.

I det tredje utbyggnadsstadiet skulle uppföras de å situationsplanen med C och D betecknade tillbyggnaderna. Efter denna sista utbyggnad, som beräknats betinga en kostnad av 800,000 kronor, skulle etnografiska museet disponera utrymmen av sammanlagt omkring 10,000 kvadratmeter.

Under förutsättning att Kungl. Maj:t och riksdagen skulle godkänna det framlagda förslaget att förlägga det etnografiska museet till dragonkasernen å norra Djurgården, skulle, framhöll byggnadsstyrelsen vidare, de härför erforderliga kostnaderna, avseende de befintliga byggnadernas iordningställande, kunna fördelas på två år, och skulle därvid för det första budgetåret erfordras förslagsvis 300,000 kronor, däri inberäknad kostnaden för samlingarnas flyttning.

Chefen för östra arméfördelningen har i ett över byggnadsstyrelsens ifrågavarande förslag avgivet utlåtande anført, att ett avstående från förutvarande livregementets dragoners kasernetablisement under förhandenvarande omständigheter icke vore möjligt. Skulle de inom förutvarande positionsartilleriregementet och Fredrikshov nu disponerade utrymmena kunna komma att stå till arméfördelningens förfogande intill dess att motsvarande lokaler å Järvafältet uppförts, så att dessa förråd kunde direkt flyttas dit, torde emellertid möjlighet finnas för att arméfördelningen kunde avstå så stor del av etablisementet i fråga, som i byggnadsstyrelsens förslag avsetts för det blivande etnografiska museet.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har meddelat, att departementet icke hade något att erinra mot upplåtande av föreslaget område med tillhörande byggnader för etnografiska avdelningen under förutsättning, att de av lantförsvaret disponerade utrymmena inom förutvarande positionsartilleriregementet och Fredrikshov fortfarande finge stå till lantförsvarets förfogande intill dess att lokaler av motsvarande storlek blivit uppförda å Järvafältet.

Genom remiss den 9 januari 1930 anbefalldes härefter byggnadsstyrelsen

att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag till sådana anordningar, som kunde befinnas påkallade för att, intill dess frågan om ett definitivt ordnande av etnografiska museets lokalförhållanden kunde upptagas till närmare prövning, provisoriskt tillgodose lokalbehoven för detta museum.

Det förslag, som byggnadsstyrelsen med anledning härav avgivit den 23 januari 1930, avser allenast en magasinering av samlingarna och beredande av arbetsrum för tjänstemännen. Enligt detta förslag skulle för museet erfordras två av kasernerna, sjukhuset, köksbyggnaden och sjukstallet, vilket alltså innebär, att en av de i det första förslaget upptagna kasernerna icke för närvarande skulle behövas.

De för detta förslag erforderliga ändringsarbeten m. m. hava enligt inom byggnadsstyrelsen uppgjorda kostnadsförslag beräknats betinga en sammanlagd kostnad av 85,000 kronor, vartill komma kostnaderna för samlingarnas flyttning, enligt tidigare beräkning uppgående till 15,000 kronor, eller sammanlagt 100,000 kronor. En eventuellt behövlig inredning av vinden i den uppvärmda kasernen skulle öka kostnaderna med 15,000 kronor. I det sålunda uppgjorda förslaget har byggnadsstyrelsen bortsett från varje möjlighet till utställning av museets samlingar, även i den ringa utsträckning, vari de för närvarande hållas tillgängliga för allmänheten och forskare. De föreslagna anordningarna avse sålunda endast magasinering av samlingarna och beredande av arbetsrum för museets tjänstemän. Ett tillgodo-seende av önskemålet av utställning i ungefär samma omfattning som för närvarande skulle betinga iordningställande av bottenvåningen i kasernen I i enlighet med byggnadsstyrelsens tidigare förslag, varjämte till ersättning för den härigenom minskade tillgången till uppvärmda förvaringsutrymmen jämväl vinden i samma kasern bör kunna uppvärmas. På detta sätt skulle vinnas omkring 500 kvadratmeter golvyta för utställning av samlingarna, och skulle förslaget givetvis i detta avseende innebära en förbättring av de nuvarande lokalförhållandena. Dylika ytterligare anordningar för ernående av möjlighet till utställning skulle emellertid medföra en ökning av kostnaderna med omkring 100,000 kronor, d. v. s. dessa skulle ungefär fördubblas. Såväl med hänsyn härtill som i betraktande av de i ifrågavarande byggnad ingripande åtgärder, som anordnande jämväl av utställningslokaler skulle medföra, synes det byggnadsstyrelsen, att dessa åtgärder näppeligen böra komma till utförande med mindre avsikten är att bereda etnografiska museet en permanent förläggning till dragonkasernen.

Föreståndaren för etnografiska avdelningen, professor G. Lindblom, har i ett med anledning av byggnadsstyrelsens förslag av den 23 januari 1930 avgivet utlåtande — om anslaget av 100,000 kronor icke kunde väsentligen höjas och etnografiska avdelningen sålunda skulle tvingas att flytta till dragonkasernen — framlagt följande förslag, grundat på byggnadsstyrelsens beräkningar i skrivelsen av den 27 november 1929. Förutsättningen för

detsamma är, dels att tomten permanent tilldelas museet, dels att utrymmandet icke blott av Västra Trädgårdsgatan 10 utan även av Vallingatan 2 tillsvidare får anstå:

Budgetåret 1930/1931.

Kasern I magasin, sjukhuset, sjukstallet 100,000 kronor

Budgetåret 1931/1932.

Ändringsarbeten m. m. i kasern II 162,500 »

Ändringsarbeten i kasern III 25,000 »

Utbyggande av värmecentralen 23,000 »

Summa 210,500 kronor

Budgetåret 1932/1933.

Ändringsarbeten m. m. i kasern I 162,500 kronor
(materialet överflyttas under tiden till kasern III)

Skåp och montrar etc. till kasern II 75,000 »

Summa 237,500 kronor

Budgetåret 1933/1934.

Byggande av magasin 100,000 kronor

Skåp till kasern I 75,000 »

Summa 175,000 kronor

Budgetåret 1934/1935.

Ombyggnad av kasern III 175,000 kronor

Skåp och montrar etc. till kasern III 75,000 »

Summa 250,000 kronor

Härtill komma oförutsedda utgifter m. m. cirka 77,000 kronor

Summa summarum 1,050,000 kronor

fördelade på fem år eller per år 210,000 kronor. Enligt denna beräkning skulle Vallingatan 2 och Västra Trädgårdsgatan 10 kunna utrymmas först under tredje året. Fördelaktigt vore därför, om de sålunda föreslagna anslagen för de båda första åren kunde höjas, bland annat även för beredande av lokaler för doktor Hedins nyförvärv.

Vetenskapsakademien har funnit den ombyggnadsplan, sträckande sig över en period av fem år, vilken avdelningsföreståndaren i sin skrivelse framlagt, under föreliggande förhållanden vara den bästa möjliga. För att inredningsarbetets utsträckande över denna långa tidrymd ej skulle äventyra det ömtåliga samlingsbeståndet, ansåge akademien det vara av yttersta vikt, att de nuvarande museilokalerna utrymdes endast i den mån som installationer inom dragonkasernområdet möjliggjorde en överflyttning. Akademien funne det sålunda vara oundgängligt, att endast lokalerna Vallingatan 1 utrymdes detta år samt att de två övriga lokalerna, Vallingatan 2 samt Västra Trädgårdsgatan 10, utrymdes först då fullt tillfredsställande permanenta lokaler inom dragonkasernområdet blivit iordningställda att emottaga de ifrågavarande samlingarna.

Djurgårdskommissionen har framlagt ett omfattande förslag rörande den

framtida dispositionen av hela kasernområdet. Enligt detta förslag skulle området ställas under kommissionens förvaltning. Till byggnadsstyrelsen skulle överlämnas dels för disposition av etnografiska museet två av kasernerna, å en till ärendet hörande karta betecknade med I och III, sjukhuset och köksbyggnaden-matinrättningen, dels för disposition av tekniska museet norra och östra stallarna samt exercis- och ridhusen. En kasern, betecknad med II, södra stallet och sjukstallet skulle användas för intermistisk förvaring av vissa av arméns förråd.

Riksmarskalksämberet har funnit något hinder icke föreligga mot den tilltänkta förläggningen av etnografiska museet under förutsättning dock dels av medgivande därtill av de militära myndigheter, vilka på arrende innehade markområdena i fråga, och dels att kasernetablisementet icke finge tagas i anspråk för det etnografiska museet förrän den Stockholmsutställningen medgivna rätten till berörda byggnader och områden upphört. Riksmarskalksämberet har härvid utgått från att de för förutvarande livregementets dragoners kasernetablisement upplåtna markområden å norra Djurgården alltför borde vara ställda under riksmarskalksämberets förvaltning. Riksmarskalksämberet har tillika framhållit vikten av att vid en eventuellt medgiven förändrad disposition av kasernetablisementet och dess områden såsom villkor fästes, dels att djurgårdskassan skulle såsom hittills komma i åtnjutande av årlig avgäld, vilken avgäld för närvarande utginge med 700 kronor för år räknat, men som framdeles torde böra bestämmas med hänsyn till framtida disposition av åbyggnaderna, dels att eventuella förändringar av befintliga byggnader eller frågor om nybyggnader borde, som hittills, i förekommande fall underställas riksmarskalksämberets och djurgårdsförvaltningens prövning och godkännande.

Departementschefen har till en början upptagit frågan om centralmuseernas lokalförhållanden och därvid anfört bland annat följande: Spörsmålet om förbättring av våra centralmuseers lokalförhållanden, såvitt dessa museer lydde under ecklesiastikdepartementet, hörde till de mest trängande av de större nybyggnadsfrågor, som för närvarande läge under departementets prövning. Om departementschefen frånsåge nordiska museets byggnad, vilken uppfördes förmedelst lotterimedel, hade någon ny humanistisk museibygnad i Stockholm icke kommit till stånd sedan 1864, då nationalmuseibygnaden blivit färdig, dit sedermera statens konstsamlingar och historiska museet inflyttats. Utvecklingen på den humanistiska forskningens områden — enkannerligen de forskningsgebit, där materialet utgjordes av olika kulturområden belysande föremål av inhemskt eller utländskt ursprung från äldre och senare tider — hade under de senare decennierna gått framåt med stormsteg, och en naturlig följd härav hade också blivit, att krav sedan länge förelagat om beredande av såväl ändamålsenliga utrymmen för vården av dessa föremål som tjänliga lokaler för den vetenskapliga utforskningen av desamma. Härtill komme vidare en synpunkt, som i viss mån vore främmande för

en äldre tids betraktelsesätt. Av de moderna museerna krävde man nämligen numera, att de skulle vara ej endast vetenskapliga forskningsinstitut utan tillika folkliga bildningsanstalter med uppgift att för så många som möjligt tillgängliggöra det värdefulla åskådningsmaterial, varöver det allmänna härutinnan förfogade. De krav, som med hänsyn till nu angivna omständigheter framstälts, hade under senare år kommit att åsidosättas till förmån för andra mera nödvändiga statliga byggnadsföretag. Följden härav hade nu också blivit, att frågorna om anskaffande av erforderliga lokalutrymmen för våra centrala museala institutioner nu framkomme nästan samtidigt med anspråk på ett snart förverkligande. Givet vore emellertid, att de statsfinansiella förhållandena icke medgäve ett omedelbart och samtidigt realiserande av dessa lokalbehov, utan man torde vara nödsakad att söka efter hand lösa de olika institutionernas byggnadsfrågor. Det hade härvid gällt i första rummet att söka bestämma den ordningsföljd, i vilken de olika behoven borde tillgodoses och i anslutning härtill de olika byggnadsföretagen borde utföras. För statens historiska museums vidkommande hade staten redan skridit till åtgärder, som avsåge ett undanröjande av de lokalsvårigheter, varmed detta museum länge haft att dragas, i det 1929 års riksdag beslöt reservera viss del av förutvarande positionsartilleriregementets område jämte därå befintliga byggnader för historiska museet ävensom att för utlysande av arkitekttävlan om erforderliga ritningar till sådana ändrings- och nybyggnadsarbeten, som betingades av en förflyttning av museet till ifrågavarande område, anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor. Sådan pristävlan påginge för närvarande, och det vore att hoppas, att sedan resultatet av densamma föreligger, förslag måtte kunna utan dröjsmål föreläggas riksdagen om anvisande av det för nybyggnaden erforderliga första anslaget. Detta byggnadsföretag beräknades komma att kräva en byggnadstid av tre à fyra år. I omedelbar anslutning härtill torde åtgärder böra vidtagas för ett utnyttjande för nationalmusei räkning av de av historiska museet dittills disponerade utrymmena i nationalmuseibyggnaden. Sistnämnda museum hade sedan länge haft att kämpa med stora svårigheter att bereda utrymmen för sina ständigt växande samlingar, på samma gång det torde vara ofrånkomligt att bereda tjänstemännen vid nationalmuseet mera ändamålsenliga och tjänliga arbets- och administrationslokaler. Denna omdaning av sistnämnda museibyggnad bleve givetvis både vanskelig att genomföra och förenad med betydande kostnader, alldenstund all erfarenhet visat, hurusom det städse varit förenat med praktiska svårigheter och stora utgifter att vidtaga mera genomgripande rubbningar i gamla byggnader i synnerhet av den solida beskaffenhet som nationalmuseibyggnaden. Härefter hade den frågan uppställt sig, i vilken ordning återstående under ecklesiastikdepartementet lydande centralmuseer skulle få sina lokalbehov slutgiltigt tillgodosedda. De museer, om vilka härvid närmast vore tal, vore livrustkammaren och etnografiska museet. De-

partementschefen ville emellertid erinra, att vid den tidpunkt, då man räknat med att sistnämnda frågor bleve aktuella, ett annat byggnadsbehov komme att framträda för en annan under departementet lydande institution av betydande omfattning, nämligen riksarkivet. Redan i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 juli 1928 hade riksarkivet framhållit, hurusom en nyreglering av riksarkivets lokalförhållanden i deras helhet vore oundgängligen påkallad, och genom beslut den 22 november 1929 hade Kungl. Maj:t anbefallt byggnadsstyrelsen att i samråd med riksarkivet verkställa utredning och inkomma med förslag till slutligt ordnande av riksarkivets lokalförhållanden. Departementschefen hade velat lämna nu angivna korta översikt för att påvisa, dels hurusom man under den närmaste tiden torde hava att emotse rätt betydande byggnadsanslag för museala och andra institutioner i Stockholm, dels ock den ordning, i vilken man hittills tänkt sig ett genomförande av de olika byggnadskraven.

Emellertid hade, framhåller härefter departementschefen, etnografiska museets byggnadsfråga aktualiserats tidigare än man förut räknat med, och detta hade sin orsak i den föreslagna förläggningen av riks försäkringsanstalten till kvarteret Grönlandet södra, där den byggnad vore belägen, i vilken huvudmassan av etnografiska museets samlingar nu är förvarad. För att ny byggnad för riks försäkringsanstalten skulle hinna bliva färdig till avsedd tid den 1 april 1932, måste de å platsen nu befintliga byggnaderna vara nedrivna senast den 1 oktober 1930. Med anledning härav hade departementschefen haft att överväga, huruvida man skulle med avvikelse från den ovan angivna planen för ordningen mellan de museala nybyggnaderna i huvudstaden redan nu gå in för en definitiv nybyggnad för etnografiska museet eller om museets lokalförhållanden skulle kunna *provisoriskt* tillgodoses, till dess historiska museets och nationalmuseets byggnadsfrågor blivit slutgiltigt ordnade. Det förra skulle innebära ett frångående av tidigare uppgjord plan och måhända bidraga till ett eftersättande eller ett undanskjutande av historiska museets byggnadsfråga, vilken enligt departementschefens mening i allt fall tedde sig såsom den mest angelägna av våra museala byggnadsfrågor för närvarande. Men ej heller det senare alternativet, att under en längre väntetid endast provisoriskt ordna etnografiska museets lokalfråga, därvid en ej ringa del av samlingarna skulle komma att magasineras, funne departementschefen tilltalande. Det gällde, som bekant, samlingar av stort vetenskapligt och materiellt värde, och ett längre provisorium jämte en eventuell längre magasinering av dessa samlingar kunde tvivelsutan vara ägnat att menligt inverka på föremålens beskaffenhet och vård.

Departementschefen hade därför ansett, att den för etnografiska museet lyckligaste lösningen för närvarande vore att åt museet förvärva ett område, där museet kunde beräknas komma att få kvarstanna, och att genom begränsade, successivt anvisade anslagsmedel till erforderliga byggnadsarbeten

småningom bereda åt museet de såväl utställnings- som magasinlokaler, av vilka museet kan vara i behov. Den successiva utvecklingen skulle härigenom taga en längre tid än om en nybyggnad omedelbart skulle uppföras, men det hade syntts departementschefen angeläget att ej genom ett forcerat museibyggnad och därmed följande belastning å åttonde huvudtiteln äventyra den snara lösningen av historiska museets byggnadsfråga.

Departementschefen hade ansett sig böra ansluta sig till förslaget om etnografiska museets förläggning till den av byggnadsstyrelsen ifrågasatta, mellersta delen av f. d. livregementets dragoners kasernområde. Den lyckligaste lösningen syntes vara att åt museet förvärva ett område, där museet kunde beräknas komma att få kvarstanna. Med hänsyn härtill funne departementschefen det lämpligt att redan nu inhämta riksdagens medgivande till att erforderligt område måtte reserveras för etnografiska museet. Det område, som av byggnadsstyrelsen föreslagits skola reserveras för museet, upptog en areal av omkring 21,000 kvadratmeter. Häri inginge emellertid ej det område, där sjukstallet vore beläget. Då denna byggnad vore erforderlig för förvaring av mera skrymmande föremål och då vidare någon utvidgning av området framhållits såsom önskvärd för att möjliggöra friluftsställningar m. m., ansåge departementschefen sig böra förorda, att jämväl den söder om det av byggnadsstyrelsen föreslagna området belägna marken, där sjukstallet är beläget, reserverades för etnografiska museet. Denna mark hade en areal av omkring 4,200 kvadratmeter, vadan hela det område, som enligt departementschefens uppfattning bör reserveras för etnografiska museet, uppginge till i runt tal 25,200 kvadratmeter. Departementschefen ville understryka, att detta reserverande av marken givetvis icke finge föregripa en eventuell stadsplans utläggande, utan att då de jämkningar av området finge göras, som kunde befinnas erforderliga.

Frågan om vem som skall omhändervärd förvaltningen av kasernområdet hade, erinrar vidare departementschefen, varit föremål för olika uppfattningar. Slutlig ställning till denna fråga torde dock ej nu kunna tagas, utan torde densamma böra upptagas till förnyad behandling, därest riksdagen lämnade det äskade medgivandet att reservera viss mark för museets räkning. Departementschefen har emellertid såsom sin uppfattning framhållit, att i vart fall de byggnader, som kunde komma att upplåtas åt etnografiska museet, lämpligen torde böra — i likhet med övriga museibyggnader — ställas under byggnadsstyrelsens vård och inseende.

Vad vidare anginge de under ärendets handläggning framkomna eller berörda frågorna om plats för det tekniska museet, om den framtida användningen av Fredrikshov och om beredande av lokaler därstädes, bland annat för livrustkammaren, funne departementschefen sig icke hava anledning att nu närmare ingå härpå. Han har endast framhållit, att det av honom tillstyrkta förslaget om etnografiska museets förläggning icke torde kunna ställa några hinder i vägen för realiserandet av de sålunda angivna önskemålen.

Härefter har departementschefen övergått till frågan om vilka byggnader, som för närvarande böra tagas i anspråk för etnografiska museet, och i samband härmed jämväl till prövning upptagit de av de militära myndigheterna framställda önskemålen.

I anslutning till de allmänna synpunkter i fråga om de nu aktuella frågorna om byggnadsarbeten för våra museer, som departementschefen tidigare framlagt, har han uttalat sin anslutning till det av byggnadsstyrelsen den 23 januari 1930 framlagda förslaget. Detta förslag, som avsåge endast en provisorisk magasinering av samlingarna, komme givetvis att under en kortare tid medföra vissa svårigheter för museet och dess arbete, men under förhandenvarande förhållanden torde det vara den mest ändamålsenliga lösningen av föreliggande fråga.

Enligt detta förslag skulle en av kasernerna förses med värmeledning och däri magasineras den del av samlingarna, som vore i oundgängligt behov av uppvärmda förvaringsrum, under det att en annan kasern skulle användas för sådana samlingsföremål, som icke vore i behov därav. Sjukhuset, med undantag av vinden, skulle iordningställas till tjänstelokaler och förses med värmeledning, varjämte köksbyggnaden skulle ombyggas till värmecentral. Härjämte skulle sjukstallet upplätas till skrymmande föremål. Enligt djurgårdskommissionens förslag, vartill departementschefen i denna del anslutit sig, skulle för närvarande för etnografiska museets räkning tagas i anspråk kasernerna I och III. Kasernen II skulle däremot tillsvidare stå till de militära myndigheternas förfogande. Då härtill komme, att både stallbyggnaderna och exercis- och ridhusen vid förutvarande livregementets dragoner kasern ävensom stallflyglarna vid förutvarande positionsartilleriregementets kasern sannolikt ännu under flera år kunde få disponeras av de militära myndigheterna, torde, enligt vad chefen för försvarsdepartementet meddelat, de från dessa myndigheter framställda önskemålen få anses behörigen beaktade.

Genom de sålunda föreslagna åtgärderna skulle etnografiska museet på sin nya plats komma att disponera 1,200 kvadratmeter uppvärmda och 2,000 kvadratmeter icke uppvärmda förvaringslokaler samt 235 kvadratmeter tjänstelokaler eller inalles omkring 3,500 kvadratmeter. För närvarande disponerade museet inom kvarteret Grönlandet södra ett lokalutrymme av 1,719 kvadratmeter. Förbättringen vore dock endast skenbar, då endast en ringa del av samlingarna kunde förvaras i uppvärmda lokaler. Härav följde, att man måste räkna med ett fullföljande så snart som möjligt av ändringsarbetena i de nu närmast ifrågakomna lokalerna. Vidare torde det bliva nödvändigt, att museet åtminstone under budgetåret 1930/1931 finge bibehålla de av detsamma nu disponerade lokalerna i kvarteret Grönlandet norra och i fastigheten Västra Trädgårdsgatan 10. Då emellertid dessa lokaler sannolikt inom en icke alltför avlägsen framtid måste utrymmas — de förra för att giva plats för en tilltänkt utvidgning av tandläkar-

institutet och de senare i samband med den planerade breddningen av Hamngatan — låge häri en ytterligare anledning till att påskynda iordningställandet av kasernerna.

I detta sammanhang har departementschefen vidare framhållit följande: För innevarande budgetår utginge till uppvärmning m. m. av vissa lokaler för etnografiska avdelningen ett extra anslag av 3,810 kronor, av vilket belopp 1,750 kronor användes till bestridande av kostnaderna för uppvärmning, belysning och städning m. m. av de av avdelningen disponerade lokalerna i kvarteret Grönlandet norra och 2,060 kronor till i stort sett motsvarande ändamål för lokalerna vid Västra Trädgårdsgatan. Under punkt 32 av 1930 års åttonde huvudtitel hade departementschefen anfört, att förut angivna summa av 1,750 kronor icke torde bliva erforderlig för budgetåret 1930/1931 med anledning av att andra lokalutrymmen skulle beredas för avdelningen. Han hade nämligen då utgått från att det skulle bliva möjligt att redan under år 1930 utrymma de av etnografiska avdelningen disponerade lokalerna i kvarteret Grönlandet norra. Då detta nu icke låte sig göra, bleve medel alltså erforderliga för uppvärmning m. m. av dessa lokaler. Departementschefen ansåge emellertid dessa kostnader under budgetåret 1930/1931 skola kunna bestridas med till avdelningens förfogande stående medel. Avdelningen komme nämligen att disponera — förutom över nyssnämnda extra anslag å 2,060 kronor — över dels ett ordinarie expensanslag å 9,100 kronor och dels ett extra expensanslag å 5,000 kronor eller sammanlagt 14,100 kronor. Härav bestredes alla löpande omkostnader — värme, belysning, städning och rengöring, vakt vid visning i fastigheten Vallingatan 1 (d. v. s. kvarteret Grönlandet södra), förbrukningsmateriel, böcker, fotografering, frakter m. m. — varjämte en vaktmästare avlönas med medel från detta anslag. Med hänsyn till det — i och för sig beklagliga — förhållandet, att etnografiska museets samlingar under budgetåret 1930/1931 icke kunde vara tillgängliga för allmänheten, torde så stora besparingar kunna uppnås på avdelningens expensanslag, att jämväl ovanberörda kostnader för lokalerna i kvarteret Grönlandet norra kunde bestridas därmed.

Kostnaderna för de för budgetåret 1930/1931 ifrågasatta ändringsarbetena hade av byggnadsstyrelsen beräknats till 85,000 kronor, vartill komme utgifterna för samlingarnas flyttning, 15,000 kronor, eller tillhopa 100,000 kronor. Mot dessa beräkningar hade departementschefen intet att erinra.

Vad så slutligen beträffade tidpunkten för museets förflyttning har departementschefen framhållit följande. Det är givetvis önskligt, att förflyttningen ägde rum så snart som möjligt, då den för uppförandet av det nya ämbetsverkshuset i kvarteret Grönlandet södra beräknade tiden vore ganska kort och rivningen av de nu där belägna husen alltså borde taga sin början ju förr dess hellre. Emellertid hade vissa delar av kasernområdet ställts till 23:e allmänna svenska lantbruksmötets disposition intill den 31 juli 1930 och därefter till trädgårdsutställningens disposition intill den 15

oktober 1930. Byggnadsstyrelsen hade i sitt utlåtande den 27 november 1929 upplyst, att vid förfrågan under hand hos trädgårdsutställningens bestyrelse meddelats, att en av de till utställningen upplåtna kasernerna icke skulle behöva tagas i bruk för utställningen. De etnografiska samlingarna skulle då redan under augusti 1930 överflyttas till denna kasernbyggnad och där tillsvidare magasineras. Skulle emellertid oförutsedda hinder uppstå att på här föreslaget sätt verkställa överflyttningen, hade departementschefen hos byggnadsstyrelsen inhämtat, att andra möjligheter förefunnes till densamma verkställande.

Då departementschefen sålunda sett sig nödsakad att gå in för ett ordnande av etnografiska museets lokalförhållanden på sätt nu angivits, har han slutligen framhållit önskvärdheten av att genom successivt beviljade anslag under de närmaste åren museets byggnadsfråga måtte bli löst och att sålunda de betydande kulturintressen, varom här vore fråga, bleve på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda.

I motionen I: 321 har framhållits, att det efter motionärens uppfattning vore en angelägenhet av högsta vikt, att riksdagen nu toge bestämd ställning till byggnadsfrågan. Två fullt utförda utredningar föreläge i propositionen — båda avseende byggnadsfrågans permanenta lösning. Den ena vore byggnadsstyrelsens av den 27 november 1929, den andra av föreståndaren för etnografiska avdelningen, professor G. Lindblom. Efter vad motionären inhämtat, byggde den sistnämnda utredningens summor på byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar men inrymde därjämte anslag av 150,000 kronor för skåp och montrar m. m. Väsentliga skillnaden mellan de båda förslagen vore, att byggnadsstyrelsen räknade med ett förstagångsanslag av 300,000 kronor, medan Lindblom i en förtvivlad situation sökt göra upp en byggnadsplan om fem år och ett förstagångsanslag av det i statsverkspropositionen beräknade beloppet 100,000 kronor. Ur institutionens synpunkt och i det nödläge, vari den försatts, vore det helt visst mest motiverat, att riksdagen följde byggnadsstyrelsens förslag och genom anvisande av 300,000 kronor gäve möjlighet till en arbetstakt, som undanröjde de värsta olägenheterna av museets förflyttning. I första hand har också motionären framställt yrkande härom. För den händelse emellertid det budgetära läget ansåges nödvändigöra anslaget begränsning för nästa budgetår till allenast 100,000 kronor, har motionären subsidiärt yrkat bifall till den av professor Lindblom utarbetade byggnadsplanen. Motionären framhåller slutligen, att han vid avfattandet av denna framställning icke bortsett från andra museala byggnadsfrågor, som i propositionen omnämndes. Och särskilt vore han angelägen att betona den stora vikten av att historiska museet skyndsamt komme till utförande i enlighet med den mening, som kommit till uttryck i fjolårets riksdagsbeslut. Men etnografiska museet hade genom den framtvingade avflyttningen försatts i ett läge, som numera nödvändiggjorde, att även dess byggnadsfråga ofördröjligen bleve löst.

Den föreliggande utredningen har enligt utskottets mening på ett tillfyllestgörande sätt ådagalagt, att de etnografiska samlingarnas lokalfråga tränger till en snar lösning. Berörda samlingar, vilkas värde såväl för forskningen som för det allmänna folkbildningsarbetet torde få anses oomtvistligt, hava hittills inrympts på olika ställen under sådana förhållanden, att endast en ringa del av desamma kunnat göras tillgänglig för den intresserade allmänheten och även deras tillgodogörande för de på detta område arbetande vetenskapsmännen i hög grad försvårats. Häri bör, synes det utskottet, så snart som möjligt rättelse äga rum.

Det förslag till en provisorisk lösning av den etnografiska avdelningens lokalfråga, som av Kungl. Maj:t framlagts, synes utskottet böra godtagas. Utskottet anser sig alltså icke kunna förorda bifall till den av herr Rydén i ämnet väckta motionen (I: 321).

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Rydéns ovannämnda motion (I: 321), i vad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) medgiva, att ett å till ärendet hörande »relationsritningar över kasernetablisement för kungl. livregementets dragoner, situationsplan» med rätt utmärkt område av i runt tal 25,200 kvadratmeter av förutvarande livregementets dragoners kasernområde jämte därå befintliga byggnader må reserveras för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning,

b) för iordningställande för nämnda avdelnings och museums räkning av vissa å berörda område befintliga byggnader i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i utlåtande den 23 januari 1930 framlagt förslag ävensom för bestridande av kostnaderna för flyttning av museets samlingar till de nya lokalerna m. m. för budgetåret 1930/1931 under åttonde huvudtiteln anvisa ett extra reservationsanslag å 100,000 kronor.

Stockholm den 9 maj 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, J. Nilsson i Malmö, C. P. V. Nilsson i Gränebo, E. J. G. Rosén, N. J. M. Svensson i Kompersmåla, K. V. Rydén, E. A. Lundell, C. I. Asplund och Oscar Olsson;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, A. Wiklund i Brattfors, C. R. Jansson i Falun, S. Bengtsson i Norup, L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson i Blådinge, A. Åson Törnkvist i Karlskrona, B. F:son Holmgren, J. Olofsson i Digernäs, P. C. Jons-son i Eskilstuna och F. V. Sandwall.

Reservation

av herrar *Bergqvist, Nilsson* i Malmö, *Rydén, Asplund, Oscar Olsson, Anderson* i Råstock, *Bengtsson* i Norup, *Carlsson-Frosterud, Jonsson* i Eskilstuna och *Sandwall*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Den föreliggande — — — — — äga rum.

Då det område, vars reserverande för den etnografiska avdelningens räkning i den kungl. propositionen begäres, av de i ärendet hörda sakkunniga myndigheterna ansetts kunna godtagas och jämväl enligt utskottets mening kan anses för ändamålet lämpligt, vill utskottet förorda, att nämnda område åt avdelningen upplåtes såsom dess definitiva förläggningsplats. I likhet med departementschefen anser utskottet, att de å området befintliga byggnaderna, i den mån de upplåtas åt etnografiska avdelningen, böra stå under byggnadsstyrelsens vård och inseende.

Vad beträffar själva byggnadsfrågan, avser den kungl. propositionen en anordning, enligt vilken samlingarna skulle tillsvidare provisoriskt inhysas i vissa å området nu befintliga byggnader på ett sådant sätt, att väsentligen allenast en magasinering av samlingarna därstädes skulle kunna ifrågakomma under de närmaste åren. Såvitt utskottet kan finna, saknas icke fog för påståendet, att denna anordning i själva verket måste betecknas såsom en försämring av samlingarnas hittillsvarande lokalförhållanden, vilka, såsom ovan framhållits, även de äro i hög grad bristfälliga. Utskottet kan för sin del icke medverka till en sådan åtgärd. För att möjliggöra att samlingarna på den nya platsen skola kunna utan alltför långt dröjsmål bättre nyttiggöras för sitt ändamål än hittills, synes det utskottet nödvändigt, att för nästkommande budgetår en avsevärt större summa anslås än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Med utgångspunkt från den av avdelningens föreståndare i hans senaste yttrande framlagda beräkningen, enligt vilken byggnadsföretaget skulle draga en kostnad av 1,050,000 kronor eller i medeltal under fem år 210,000 kronor, vill utskottet föreslå, att till påbörjande av lokalernas iordningställande för budgetåret 1930/1931 anvisas ett belopp av 200,000 kronor eller dubbelt så mycket som av Kungl. Maj:t äskats. Utskottet förutsätter härvid dels att de av etnografiska avdelningen disponerade lokalerna i kvarteret Grönlandet norra och i fastigheten Västra Trädgårdsgatan 10 tills vidare bibehållas för avdelningens räkning, dels ock att även kasernen II, vilken enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tills vidare stå till de militära myndigheternas förfogande, i den mån så erfordras får tagas i anspråk för avdelningens räkning. Härigenom torde det bliva möjligt att redan under den första tiden bättre ordna magasineringsförhållandena och även, om än i ringa mån, åstadkomma samlingarnas utställande.

I fråga om byggnadsföretagets fullföljande har från Kungl. Maj:ts sida

